

2021–2028 m. Europos ekonominės erdvės ir Norvegijos finansinių mechanizmų finansavimo sričių analizė

Finansų ministerijos Investicijų departamentas

2024-06-25 (atnaujinta 2024-10-08)

Turinys

1. 2021–2028 m. Europos ekonominės erdvės ir Norvegijos finansinių mechanizmų apžvalga	3
1.1. Lietuvai skiriamo finansavimo vertinimas.....	3
1.2. 2021–2028 m. Mechanizmų derybų etapai.....	6
2. Finansavimo prioritetai ir finansavimo sritys.....	6
2.1. Donorų prioritetinės finansavimo sritys	6
2.2. Lietuvos prioritetinių finansavimo sričių nustatymas.....	7
2.3. Prioritetinių finansavimo sričių atrankos vertinimo kriterijai.....	7
2.3. Lietuvos prioritetinių finansavimo sričių nustatymas pagal nustatytus kriterijus	9

1. 2021–2028 m. Europos ekonominės erdvės ir Norvegijos finansinių mechanizmų apžvalga

1.1. Lietuvai skiriamo finansavimo vertinimas

2023 m. gruodžio mėn. Europos Sąjunga (toliau – ES)¹ bei Europos ekonominės erdvės ir Norvegijos finansinių mechanizmų (toliau – Mechanizmai) donoriai² pasirašė susitarimo protokolus (toliau – Susitarimo protokolai) dėl naujojo, 2021–2028 m., Mechanizmų periodo. Susitarimo protokolais nustatyti esminiai Mechanizmų investicijų planavimo ir įgyvendinimo principai bei asignavimų dydžiai šalims. Pagrindinis Mechanizmų tikslas – **socialinė ir ekonominė sanglauda bei dvišalių santykių su donorų šalimis stiprinimas**. Bendras Mechanizmų asignavimų dydis 15ES šalių siekia – **3,085 mlrd. Eur. Išlaidų tinkamumo terminas – 2031 m. balandžio mėn.**³

Lyginant su ankstesniais Mechanizmų periodais, Lietuvai skiriamo **finansavimo dalis** nuosekliai mažėjo ir 2021–2028 m. periode siekia 3,7 % (žr. lentelę Nr. 1.). Finansavimo dalies mažėjimas sietinas su gerėjančiais Lietuvos ekonomikos rodikliais, nes asignavimų paskirstymo apskaičiavimui taikoma Sanglaudos politikos fondų metodika. Istoriskai mažėjančią finansavimo dalį Lietuvai 2009–2014 m. ir 2014–2021 m. perioduose, lyginant su ankstesniais periodais, kompensavo vidutiniškai po 50 % augęs bendras Mechanizmų finansavimo dydis. 2021–2028 m. periode bendras Mechanizmų finansavimo augimas, lyginant su praėjusiu periodu, siekia 10 %, o Lietuvai skiriamo finansavimo **nominalus dydis, lyginant su 2014–2021 m. periodu, iš esmės nepakito**.

Lentelė Nr. 1. Bendras Mechanizmų finansavimas ir Lietuvai tenkanti finansavimo dalis

Finansavimo periodai ->	2004–2009	2009–2014	2014–2021	2021–2028
Bendras Mechanizmų finansavimas (Eur)	1,239,000,000	1,798,100,000	2,801,800,000	3,085,000,000
Lietuvos vokas (Eur)	67,300,000	84,000,000	117,600,000	117,850,213
Lietuvos dalis % nuo bendro Mechanizmų finansavimo	5,43%	4,67%	4,2%	3,7%

Siekiant geriau suprasti Lietuvai skiriamo finansavimo mastą, svarbu atsižvelgti į **ne tik į finansavimo dydį, bet ir į asignavimų vertę**. Nors nominalus Lietuvai skiriamo finansavimo dydis 2021–2028 m. periode yra nežymiai didesnis negu praėjusiame periode ir didžiausias lyginant su visais ankstesniais periodais, įvertinus infliaciją, pinigų vertės atžvilgiu jis yra mažiausias (žr. grafiką Nr. 1).⁴

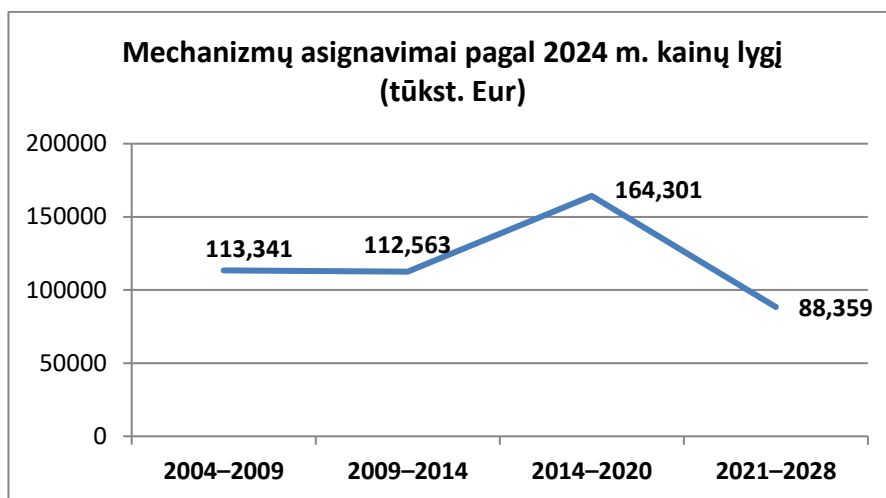
¹ ES derybose atstovavo EK.

² Norvegija, Islandija ir Lichtenšteinas.

³ Nors Mechanizmų pavadinime nurodytas 2021–2028 m. periodas, investicijų įgyvendinimui taikoma N+3 taisyklė, kuria projektų įgyvendinimo terminas pratęsiamas 3 m.

⁴ Skirtingų finansavimo periodų asignavimų vertė 2024 m. apskaičiuota imant atitinkamam periodui skirtą finansavimo dydį, jį pritaikant perkamosios galios pokyčiui 3 m. nuo periodo pradžios ir gautą sumą perskaičiuojant pagal 2024 m. kainų lygį. Perkamosios galios pokyčio perskaičiavimas 3 m. nuo periodo pradžios yra taikomas, nes tai geriau atspindi realią finansavimo panaudojimo ir jo vertės situaciją, kadangi investicijų įgyvendinimas paprastai prasideda bent 3 metai nuo Mechanizmo periodo pradžios. Pavyzdžiui, apskaičiuojant 2004–2009 m. periode skirtų asignavimų vertę 2024 m.,

Grafikas Nr. 1. Skirtingais finansavimo periodais Lietuvai skiriamo finansavimo vertė pagal 2024 m. kainų lygį.



Kitas nemažiau svarbus elementas siekiant tiksliau įvertinti skiriamo finansavimo mastą yra jo panaudojimo galimybės Lietuvai. ES ir donorų susitarimo protokoluose yra numatyti **išankstiniai finansavimo slenksčiai** kai kurioms donorų prioritetinėms sritims, kaip **pilietinė visuomenė (10 %)**, **administraciniai gebėjimai (2 %)** ir **socialinis dialogas (0,5 %)** (žr. lentelę Nr. 2). Visas šias donorų prioritetines sritis tiesiogiai valdo patys donorai.

Remiantis 2014–2021 m. periodo patirtimi taip pat neatmetama galimybė, jog donorai sieks numatyti išankstinį minimalų finansavimo slenkstį ir dvišalio bendradarbiavimo tarp Lietuvos ir donorų valstybių, stiprinimui. Šiam tikslui 2014–2021 m. periode skirta 2 % nuo skirtų asignavimų ir sukurtas dvišalio bendradarbiavimo fondas (toliau – DBF), **nors toks konkretus įsipareigojimas nebuvo nustatytas Susitarimo protokoluose. Šio konkretaus įsipareigojimo nėra ir 2021-2028 m. Susitarimo protokoluose.** Nustatomas tik bendras tikslas stiprinti finansavimą gaunančių šalių ir donorų valstybių santykius ir Mechanizmus įgyvendinti per glaudų bendradarbiavimą.⁵ Pastebėtina, jog net ir be išankstinio finansavimo slenksčio dvišalis bendradarbiavimas įgyvendinant Mechanizmus vyksta: donorai gali būti įtraukti į programų ar projektų įgyvendinimą kaip partneriai, o jų dalyvavimo išlaidos gali būti dengiamos iš bendrai skiriamų asignavimų.

Papildomai, svarbu atsižvelgti ir į galimus Mechanizmų administravimo kaštus, kurie, vertinant 2009–2014 m. ir 2014–2021 m. periodus vidutiniškai siekė **19–20 % nuo viso Lietuvai skirto finansavimo** (žr. lentelę Nr. 3). Administravimo kaštus sudaro donorų administravimo išlaidos (8–10 %), Lietuvos koordinavimo institucijai skiriama techninė parama (1,5 %) ir programų valdymo lėšos (8,5–10 % nuo programų asignavimų). Į sumą neįskaičiuota projektų vykdytojų kaštai projektų administravimui. Vertinant tik Lietuvos išlaidas Mechanizmų administravimui, jos yra apie 3 kartus didesnės negu 2014–2021 m. ES fondų investicijų veiksmų ir 2021–2027 m. ES fondų investicijų programose, kur jos siekia 3–3,3 % nuo bendro finansavimo.

periode Lietuvai skirta suma (67,3 mln. Eur) perskaičiuojama pagal perkamosios galios pokytį nuo 2004 m. iki 2007 m. Dėl per trejus metus kritusios perkamosios galios (infliacijos), 2007 m. skiriamo finansavimo vertė yra lygi 59,07 mln. Eur 2004 m. perkamosios galios atžvilgiu. Tuomet, gautą dydį perskaičiuojame pagal kainų lygio pokytį iki 2024 m. Atitinkamai, 2007 m. 59,07 mln. Eur vertė 2024 m. yra lygi 113,34 mln. Eur Skaičiavimams naudota skaičiuoklė: <https://www.inflationtool.com/>

⁵ Article 1; Article 9.1.

Viena iš administravimo kaštų dydžio skirtumo priežasčių – masto ekonomija.⁶ Pvz., nors Mechanizmų 2021–2028 m. periodo skiriamas finansavimas Lietuvai yra 54 kartus mažesnis negu skiriamas 2021–2027 m. ES fondų investicijų programos, Mechanizmų investicijų įgyvendinimas automatiškai netampa tolygiai paprastesnis ir reikalaujantis tiek pat kartų mažesnių išteklių. Nepaisant investicijų dydžio, jų įgyvendinimui iš esmės turi būti sukurti panašūs investicijų įgyvendinimo mechanizmo elementai, pvz. įdiegta atskira valdymo ir kontrolės sistema, parengti reglamentavimą atitinkantys nacionaliniai teisės aktai, sukurti procesai, suplanuotos priemonės, stebėsenos mechanizmas ir t. t. Administravimo kaštų dydį taip pat veikia finansavimo sričių bei priemonių skaičius bei jų dydis. Mechanizmai pasižymi dideliu finansavimo sričių skaičiumi ir mažu priemonių dydžiu, lyginant su ES fondų investicijų programomis.

Lentelė Nr. 2. 2021–2028 m. Mechanizmų Lietuvai skiriamo finansavimo privalomos finansavimo sritys ir finansavimo dalis (Eur.) Lietuvos projektų įgyvendinimui⁷.

2021–2028 m. Mechanizmų asignavimai LT	EEA	NOR	Iš viso
Finansavimas (be LT kofinansavimo)	60,274,987	57,575,226	117,850,123
<i>Civil Society Fund (CSF) (10%) EFTA + NOR⁸</i>	6,150,509	5,935,632	12,086,141
<i>Capacity Building and Cooperation with IO and II (2%)⁹EFTA+NOR</i>	1,205,499.7	1,151,504.5	2,357,004.2
<i>Social Dialogue and Decent Work (1%) NOR</i>	N/A	575,752.3	575,752.3
<i>Dvišalio bendradarbiavimo veiklos (2%)</i>	1,082,490	1,032,7925	2,115,281
FMO administravimas (~10%)	6,000,000	5,757,000	11,757,000
LT administravimas (~10%)	6,000,000	5,757,000	11,757,000
Grynasis finansavimas LT projektų įgyvendinimui (be LT kofinansavimo)	77,201,945		

⁶ Produkto vieneto savikainos mažėjimas, atsirandantis didinant produkcijos gamybos ar pardavimo mastą bei efektyvumą.

⁷ Skaičiavimai apytikriai, konkrečios apimtys paaiškės derybų su Donorais metu.

⁸ Pilietinės visuomenės fondo 10 % dalis skaičiuojama pagal Lietuvos procentinę dalį (3,41 %) nuo bendrų EEE ir NOR mechanizmų skiriamų lėšų (EEE pilietinės visuomenės fondo dalis: $1\,805\,000\,000 * 0,0341 * 0,1 = 6\,155\,050$, NOR pilietinės visuomenės fondo dalis: $1\,463\,000\,000 * 0,0406 * 0,1 = 5\,939\,780$?)

⁹ Article 7, 2: 2 % of the total amount shall be set aside for a fund for capacity building and cooperation with international organizations and institutions. The EFTA States shall operate and be responsible for the implementation, including management and control, of the two funds set out in Article 7.

Grynasis finansavimas LT projektų įgyvendinimui (su LT kofinansavimu)	90,825,818
--	-------------------

Lentelė Nr. 3. Mechanizmų administravimo kaštai (% nuo viso Lietuvai skirto finansavimo)

	2009–2014	2014–2021
Nacionalinio lygmens techninė parama ir programų valdymų lėšos	11,03 %	10,06 %
Donorų administravimo kaštai	8,11 %	10,42 %
Iš viso:	19,14 %	20,48 %

Apibendrinant, 2021–2028 m. Mechanizmų periodo Lietuvai skiriamas finansavimas dėl sumažėjusios Lietuvai skiriamo finansavimo dalies, infliacijos ir mažiau nei ankstesniais periodais augusiu bendru Mechanizmų finansavimu, savo verte yra žemiausias lyginant su ankstesniais periodais. Darant prielaidą, jog įgyvendinant 2021–2028 m. Mechanizmus administravimo išlaidos išliks tokios pačios kaip ir ankstesniais periodais, taip pat dėl Susitarimo protokoluose numatytų išankstinių donorų finansavimo sričių slenksčių, Lietuvos pasirinktų projektų įgyvendinimui bus skirta 77,2 mln. Eur. (be ±15 % LT kofinansavimo).

Taigi, Mechanizmams pasižymint aukštais administravimo kaštais lyginant su kitais finansavimo šaltiniais ir, sumažėjus skiriamų asignavimų vertei, siekiant kuo didesnio investicijų poveikio, **siektina planuoti mažesnę finansavimo sričių skaičių su stambesnėmis priemonėmis, sritims, kurioms nustatyti išankstiniai finansavimo slenksčiai, finansavimas būtų nukreiptas atitinkamų sričių Lietuvos pažangos priemonių įgyvendinimui.**

1.2. 2021–2028 m. Mechanizmų derybų etapai

2024 m. birželio 25 d. Susitarimo protokolus ratifikavus ES, vėliau 2024 m. rugsėjo 12 d. pasirašius susitarimą tarp donorų bei Europos Sąjungos dėl Mechanizmų, **donorai išplatino „Blue Book“** projektą, kuriame yra detalčiau aprašomi donorų lūkesčiai dėl prioritetinių finansavimo sektorių ar programų, **ir Mechanizmų reglamentų projektus**, kuriais nustatoma Mechanizmų įgyvendinimo tvarka.

„Blue Book“ ir reglamentų projektai sukurs aiškesnę pagrindą dvišalėms Donorų ir finansavimą gaunančių valstybių deryboms. **Pirmoji dvišaliu pagrindu pasirašoma sutartis – susitarimo memorandumai**, kuriuose nustatomi Mechanizmų įgyvendinimo principai (iš esmės didžioji dalis informacijos perkeliama iš ES ir Donorų dvišalio susitarimo), pagrindinės Valdymo ir kontrolės sistemos institucijos (nacionalinė koordinavimo institucija, tvirtinančioji institucija, audito institucija ir pažeidimų institucija), nurodomos programos (finansavimo sritys) ir jų biudžetai, trumpi jų aprašymai, programų operatoriai ir partneriai (Donorų). Taip pat lygiagrečiai bus deramasi dėl tam tikrų reglamentų nuostatų. **Pasirašius susitarimo memorandumus, derybos pereis į techninį lygmenį**, rengiant programas ir tariantis dėl konkrečios Mechanizmų įgyvendinimo tvarkos (reglamentų nuostatų perkėlimo į nacionalinę sistemą).

2. Finansavimo prioritetai ir finansavimo sritys

2.1. Donorų prioritetinės finansavimo sritys

2021–2028 m. periodo Susitarimo protokoluose nustatyti trys pagrindiniai teminiai finansavimo prioritetai: **1. Žalioji pertvarka; 2. Demokratija, teisės viršenybė ir žmogaus teisės; 3. Socialinė įtrauktis ir atsparumas.** Šie prioritetai išskaidyti į smulkesnes sritis kaip nurodyta Susitarimų protokolų priede: 1. Žalioji pertvarka; 2. Verslo žalinimas ir inovacijos; 3. Mokslas ir inovacijos; 4. Švietimas, mokymas ir jaunimo užimtumas; 5. Kultūra; 6. Vietos plėtra, geras valdymas ir įtrauktis; 7. Romų įtrauktis ir įgalinimas; 8. Visuomenės sveikata; 9. Nelaiminių prevencija ir pasirengimas; 10. Teisingumo sektorius, įskaitant smurtą artimoje aplinkoje, smurtą lyties pagrindu, teisinių paslaugų ir teisingumo prieinamumą („access to justice“), pataisos paslaugos („correctional services“), sunkus ir organizuotas nusikalstamumas; 11. Prieglobstis, migracija ir integracija; 12. Institucinis bendradarbiavimas ir gebėjimų stiprinimas.

Finansavimo sritys atrenkamos ir sukalibruojamos taip, kad atitiktų kiekvienos Mechanizmų finansavimą gaunančios valstybės padėtį ir poreikius.¹⁰ Planuojant finansavimo sritis turės būti atsižvelgiama į ES Tarybos rekomendacijas Lietuvai ir įgyvendinimas ES investicijas. Konkretūs donorų lūkesčiai dėl finansavimo sričių yra nustatyti „**Blue Book**“.

2.2. Lietuvos prioritetinių finansavimo sričių nustatymas

Prioritetinių finansavimo sričių nustatymas vyksta dvišalių derybų pagrindu tarp donorų ir finansavimą gaunančios šalies. Suderėtos finansavimo sritys nustatomos aukščiausio lygmens dvišaliuose dokumentuose – Susitarimo memorandumuose. Siekiant kuo sklandesnio, greitesnio ir efektyvesnio derybų proceso, yra svarbu jau pirmuosiuose derybų raunduose su donorais turėti iš anksto parengtus finansavimo sričių pasiūlymus.

Viena iš sąlygų dvišalių derybų sėkmei – atsižvelgimas į donorų lūkesčius, t. y. suformuluoti tokius finansavimo sričių pasiūlymus, kuriuose būtų atsižvelgiama ir į donorų tematinis finansavimo prioritetus (nurodytus 2.1. dalyje).

Esminis derybų elementas – Lietuvos nacionalinių interesų užtikrinimas. Kadangi Mechanizmų asignavimai Lietuvai riboti (77 mln. Eur. grynojo finansavimo), yra svarbus tikslinis ir apgalvotas finansavimo panaudojimas, atsižvelgiant į valstybės fiskalinę padėtį ir viešosios politikos prioritetus.

Nuo 2020–2023 m. valdžios sektoriaus balansas buvo neigiamas (2,55 % nuo BVP vidutiniškai). 2024 m. planuojamas 3 %, 2025 m. 2,5 %, o 2026 m. 2,2 % biudžeto deficitas.¹¹ Kalbant apie Lietuvos ekonomikos aktyvumą, 2023 m. fiksuotas 0,3 % BVP susitraukimas. 2024 m. planuojamas 1,6 %, 2025 m. 2,6 % ir 2026 m. 2,9 % BVP augimas.¹²

Nors šiuo metu valstybės finansai patiria nuosmukį, balansuojama ties Maastrichto kriterijaus dėl 3 % įsiskolinimo nuo BVP riba, vidutinio laikotarpio perspektyvos – palankesnės. Vis dėlto įtampa valstybės finansams turėtų išlikti dėl nepalankios geopolitinės padėties ir reikšmingai išaugusių valstybės finansavimo gynybai poreikių. Projektuojama, jog nacionalinės divizijos

¹⁰ Article 3, 2.

¹¹ Biudžetas glaustai 2024 m.: [4VPQdb5GO5Q.pdf \(lrv.lt\)](#)

¹² [Ekonominės raidos scenarijus - Lietuvos Respublikos finansų ministerija \(lrv.lt\) žiūrėtas 2024 m. birželio mėn.](#)

steigimui, nuo 2024–2030 m. kasmet prireiks 0,47% BVP papildomo biudžeto finansavimo. Kadangi šalies gynybos tarptautiniais finansavimo šaltiniais, kurie skirti socialinei ir ekonominei sanglaudai, finansuoti galimybės nėra, svarstyta, planuojant Mechanizmų finansavimo sritis įvertinti 2021–2030 m. nacionalinio pažangos plano (NPP) projekcijas iš valstybės biudžeto. Atrinkus NPP sritis pažangos priemonių (toliau – PŽP) lygmeniu, kurioms suplanuotas finansavimas iš valstybės biudžeto (neįskaitant bendrojo finansavimo ir netinkamo PVM padengimui lėšų), ir kurios atitinka Mechanizmų finansavimo prioritetus, **valstybės biudžeto (toliau – VB) projekcijas būtų galima kompensuoti Mechanizmų finansavimu ir taip sumažinti valstybės finansams tenkanti krūvis, lėšas perskirstant neatidėliotiniams prioritetams.**

2.3. Prioritetinių finansavimo sričių atrankos vertinimo kriterijai

Pasirinkus strategiją Mechanizmų finansavimą nukreipti į sritis, kurios ir taip būtų finansuojamos iš vidinių valstybės išteklių bei atsižvelgiant į kitose analizės dalyse išgrynintus derybinius prioritetus, sudarant galimų finansuoti prioritetinių finansavimo sričių sąrašą, rekomenduotina naudoti toliau nurodytus kriterijus:

1. **Masto ekonomija, suplanuoti VB asignavimai.** Kadangi finansavimo vertė 2021–2028 m. periode yra mažiausia su ankstesniais periodais, siekiant kuo didesnio investicijų poveikio, į finansuojamų sričių atranką įtraukti tik PŽP, kurių suplanuoti **VB asignavimai siekia bent 10 mln. Eur.**¹³ Į vertinamų PŽP imtį įtraukti ne tik patvirtintas, bet ir šiuo metu derinamas PŽP.
2. **Masto ekonomija, papildomo finansavimo poreikis.** Į galimų finansuoti sričių imtį taip pat įtraukti ir PŽP, kurioms nėra suplanuoti VB asignavimai, bet nustatytas trūkstamo finansavimo poreikis (bent 10 mln. Eur), darant prielaidą, jog atsiradus finansavimo galimybei, šioms sritims būtų teikiamas prioritetas skirti finansavimą.
3. **PŽP veiklų ir poveiklių atitikimas Mechanizmų finansavimo prioritetams.** Pagal susiaurintą galimų finansuoti sričių / PŽP sąrašą, peržiūrėti PŽP veiklas ir poveikles ir nustatyti, kurios iš jų neatitinka Mechanizmų finansavimo prioritetų arba kurioms nustatytas išankstinis Mechanizmų finansavimo slenkstis. Pagal tai nustatyti realų PŽP finansavimo poreikį, kuris galėtų būti finansuojamas iš Mechanizmų.
4. **Ekspertinis vertinimas.** Pagal atrinktą PŽP imtį, pateikti trumpą PŽP ekspertinį vertinimą, pagal kurį būtų pateikiama informacija dėl PŽP **įgyvendinimo laike, investicijų specifikos ar kitų svarbių aplinkybių.** Atsižvelgiant į ankstesnę Mechanizmų patirtį, investicijų įgyvendinimas, optimistiškai, galėtų prasidėti nuo 2026 m., suderinus įvairaus lygmens sutartis su donorais ir atlikus visas reikiamas procedūras dėl investicijų įgyvendinimo tvarkos. Taigi, būtų neracionalu siūlyti finansuoti veiklas ar poveikles, kurių įgyvendinimas šiuo metu yra gerokai pažengęs. Kalbant apie investicijų specifiką, svarbu nustatyti ir ar tai vienkartinės investicijos, ar tęstinio pobūdžio išlaidos, kadangi mažai tikėtina, jog donoriai sutiktų finansuoti tęstinio pobūdžio išlaidas.
5. **Prieinamo finansavimo potencialas iš kitų finansavimo šaltinių ateityje.** Šis kriterijus siūlomas dėl to, jog Mechanizmai išskiria nuo kitų finansavimo šaltinių savo galimų finansuoti sričių turiniu. Pavyzdžiui, Mechanizmų asignavimus galima paskirti finansuoti

¹³ Siūlomas finansavimo dydžio slenkstis nustatytas atsižvelgiant į ankstesnių Mechanizmų įgyvendinimo patirtį. Vis dėlto, jis yra diskusinis.

teisingumo sritį, tačiau tokios galimybės nesuteikia ES sanglaudos fondai, nes tai yra valstybės išskirtinės kompetencijos sritis.

Apibendrinant, žemiau pateikiama galimų finansuoti PŽP atrankos veiksmų ir kriterijų lentelė.

Veiksmas / kriterijus	Veiksmo / kriterijaus tikslas
1. Atrinkamos PŽP (įskaitant derinamus projektus), kurios atitinka Mechanizmų finansavimo prioritetus ir kurių finansavimui suplanuoti asignavimai arba nustatytas papildomo finansavimo poreikis viršija 10 mln. Eur	1.2. Išgryninti stambesnes PŽP, siekiant didesnio investicijų poveikio ir mažesnės administravimo naštos
2. Pagal atrinktas PŽP, įvertinamas PŽP veiklų ir poveiklių atitikimas Mechanizmų finansavimo prioritetams.	2.1. Donorų lūkesčių dėl finansavimo sričių atsižvelgimas derybose
3. PŽP veiklos ir poveiklės, kurios neatitinka Mechanizmų finansavimo prioritetų arba kurioms nustatytas išankstinis finansavimo slenkstis, pašalinamos iš suplanuotų VB asignavimų arba papildomo finansavimo poreikio, kuris galėtų būti finansuojamas iš Mechanizmų.	3.1. Patikslinti realų PŽP finansavimo poreikį, kuris galėtų būti finansuojamas iš Mechanizmų
4. Atliekamas atrinktų PŽP ekspertinis vertinimas, pateikiama informacija apie PŽP įgyvendinimo statusą, veiklų / poveiklių pobūdį (tęstinės vs. vienkartinės), ar kitas svarbias aplinkybes, pateikiamos rekomendacijos dėl finansavimo	4.1. Kokybiškai įvertinti galimų investicijų poreikį
5. Sudaromas prioritetas galimų finansuoti PŽP sąrašas, įtraukiamas kitų finansavimo šaltinių prieinamumo kriterijus.	5.1. Pateikti rekomendacijas sprendimų priėmėjams

2.3. Lietuvos prioritetinių finansavimo sričių nustatymas pagal nustatytus kriterijus

2.3.2. Prioritetinių finansavimo sričių nustatymas

2024 m. II ketvirčio duomenimis iš viso yra patvirtintos (įskaitant projektus) 198 PŽP, iš kurių 25 atitinka Mechanizmų finansavimo prioritetus ir kurių įgyvendinimui suplanuoti VB asignavimai arba nustatytas papildomo finansavimo poreikis kartu arba atskirai su suplanuotais VB asignavimais viršija 10 mln. Eur. 25 atrinktos PŽP turi 137 veiklų ar poveiklių, iš kurių 130 savo turiniu ir forma atitinka Mechanizmų Finansavimo prioritetus arba atitinka iš dalies (108 atitinka ir 22 atitinka iš dalies).

Papildomai, ekspertų siūlymu įtrauktas 5 papildomos PŽP, kurios šiuo metu yra rengiamos Vidaus reikalų ministerijos ir Teisingumo ministerijos. Įtrauktos ir tos PŽP, kurių finansavimo poreikis nesiekia 10 mln. Eur, kadangi šios PŽP galėtų būti apjungtos į bendrą tos pačios srities

programą, taip viršijant 10 mln. slenkstį.

Įvertinus visus suformuluotus kriterijus, sudarytas galimų finansuoti sričių prioritetas sąrašas (4 lentelė).

Lentelė Nr. 4 Preliminarus prioritetas finansavimo sričių sąrašas

Nr.	Pažangos priemonės pavadinimas	Ministerija	Rekomendacija
1.	Stiprinti pasirengimą valdyti krizes ir ekstremaliąsias situacijas ir šalinti jų padarinius	VRM	Pastaruoju metu iš esmės pasikeitus saugumo aplinkai regione ir pasaulyje, labai svarbus valstybės pasirengimas ekstremaliosioms situacijoms, krizėms ir karo grėsmėi. Dalį veiklų numatoma finansuoti iš Valstybės Gynybos fondo (bet tik tas veiklas, kurias įgyvendintų savivaldybės), kitas veiklas – VB lėšomis, iš jų dalį veiklų (kurios atitinka Mechanizmų finansavimo prioritetus) siūloma finansuoti Mechanizmų lėšomis: civilinės saugos pagalbos komandų formavimas, taip pat civilinės saugos mokymo pajėgumų stiprinimas ir kt.
2.	Stiprinti gyventojų perspėjimą, informavimą ir savisaugą	VRM	Atsižvelgiant į tai, kad yra padidėjęs grėsmių lygis bei gamtinio pobūdžio ekstremaliųjų situacijų skaičius, nuolatinė techninio, ekologinio ir socialinio pobūdžio pavojų rizika, yra poreikis įsigyti daugiakanalę perspėjimo platformą, apimančią visas pagrindines perspėjimo priemones, vystyti kitus skaitmeninius sprendimus, susijusius su gyventojų evakavimu.
3.	Stiprinti sveikatos sistemos atsparumą ekstremaliosioms situacijoms, krizėms, karo grėsmėms	VRM PP (koordinuoja – SAM)	Priemonė apima 62 sveikatos priežiūros įstaigų pasirengimą nepertraukiamai veikti esant ekstremaliajai situacijai, krizei ir karo grėsmėi, sudarant sąlygas iki 3 parų užtikrinti jų veiklos tęstinumą medicinos personalo kompetencijų kėlimą, civilinės saugos pagalbos komandų formavimą, apmokymą, parengties užtikrinimą ir kt. Dalis veiklų būtų finansuojamos iš Valstybės Gynybos fondo, tačiau ne visos, o tik tos, kurias gali įgyvendinti savivaldybės. Likusias veiklas būtų siūloma finansuoti Mechanizmų lėšomis.
4.	Modernizuoti bausmių vykdymo sistemos infrastruktūrą	TM	Svarstyta finansuoti Vilniaus pataisos namų modernizavimą, siekiant pereiti prie kamerinio tipo patalpų, taip pat infrastruktūros ir paslaugų pažeidžiamoms grupėms, priklausomybių gydymui ir prevencijai plėtrą kitose bausmių atlikimo vietose. Prioritetiškai svarbi veikla, kadangi įkalinimo įstaigų būklė Lietuvoje prasta. Valstybės kontrolė atliko bausmių vykdymo sistemos vertinimą, kur akcentuojama, kad nepradėtas nuteistųjų kalnimo sąlygų gerinimas. Priemonė neturi kitų finansavimo šaltinių, tik VB lėšos. Veikla galėtų būti finansuojama vienoje Teisingumo programoje su kitomis veiklomis.
5.	Optimizuoti bausmių vykdymo sistemos personalo skaičių ir kelti jo kvalifikaciją	TM	Veiklos orientuotos į resocializacijos veiklų laisvės atėmimo vietose ir pusiaukelės namų veiklos organizavimo modelių diegimą, naujų paslaugų išbandymą, bausmių vykdymo sistemos darbuotojų ir juos rengiančių instruktorių kompetencijų stiprinimą, pažangių skaitmeninių sprendimų diegimą. Valstybės kontrolė įvardino, kad nefinansuotos personalo optimizavimo veiklos, nenumatytas finansavimas pusiaukelės namų plėtrai. Priemonė neturi kitų finansavimo šaltinių, tik VB lėšas. Veikla galėtų būti finansuojama vienoje Teisingumo programoje su

			kitomis veiklomis.
6.	Optimizuoti nuteistųjų resocializacijos ir pagalbos suimtiesiems sistema	TM	Numatoma vystyti nuteistųjų resocializaciją – programos, metodus, kaip dirbti kalinių sugrįžimui į visuomenę (taikant skandinavų patirtį), plėtoti pusiaukelės namų tinklą. Atsižvelgiant į tai, kad planuojama taikyti skandinavų patirtį, būtų gera veikla bendradarbiavimui. Taip pat Valstybės kontrolė yra įvertinusi, kad nefinansuojamos resocializacijos stiprinimo veiklos, nėra suplanuota tolesnė pusiaukelės namų plėtra. Priemonė neturi kitų finansavimo šaltinių, tik VB lėšos. Veikla galėtų būti finansuojama vienoje Teisingumo programoje su kitomis veiklomis.
7.	Užtikrinti sąlygas teismų veiklai, plėtoti technologijas	NTA	Teisingumo programos priemonė, nukreipta į teismų efektyvumo, saugumo, nepriklausomumo ir atskaitingumo stiprinimą. Priemonę numatyta finansuoti išimtinai valstybės biudžeto lėšomis, todėl dalį prioritetinių veiklų siūloma finansuoti Mechanizmų lėšomis (prioritetinių skaitmeninių sprendimų diegimą siekiant valdyti ypač didelius darbų srautus, teisėjų atrankos procedūrų ir kvalifikacijos, komunikacinių gebėjimų tobulinimą, procesų optimizavimą, siekiant efektyvumo, saugumo teismuose stiprinimą ir kt.)

Atsižvelgiant į Mechanizmų finansavimo dydį, galėtų būti finansuojamos **dviejų sričių (Civilinės saugos stiprinimo ir plėtros bei Teisingumo plėtros) programos**, finansuojant 4 lentelėje nurodytas priemones. Šių dviejų programų finansavimo poreikis siekia apie 89 mln. Eur. Atsižvelgiant į tai, jog galimas Mechanizmų grynasis finansavimas (su preliminariu 15 % LT kofinansavimu) siekia 90,8 mln. Eur., galima būtų svarstyti tik neženklų šių programų planuojamų veiklų apimties didinimą arba tų pačių sričių naujų veiklų pridėjimą.

Siūlomos finansuoti Civilinės saugos stiprinimo ir plėtros bei Teisingumo plėtros sritys / programos nėra pradėtos įgyvendinti. Jas taip pat, tikėtina, sutiktų finansuoti Mechanizmų donorai, kadangi jų turinys atitinka donorų siūlomų prioritetinių sričių turinį. Be to, šios sritys yra kritiškai svarbios Lietuvai. Pagal Valstybės kontrolės, Seimo kontrolieriaus ir Europos komiteto prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą ataskaitas, Lietuvoje iki šiol yra neužtikrinamas įkalintų asmenų laikymas minimaliomis higienos reikalavimus atitinkančiomis sąlygomis, kad nebūtų žeminama asmens garbė ir orumas; taip pat neskiriamas pakankamas dėmesys nuteistųjų reintegracijai ir resocializacijai; neužtikrinama kalinių teisė gydytis priklausomybę nuo narkotinių medžiagų ir priklausomybių prevencija, nesprendžiami žemos darbuotojų kvalifikacijos ir jų trūkumo, prastų darbo sąlygų klausimai. Teisingumo srityje užmegztas ir gilus Lietuvos institucijų ir Norvegijos partnerių bendradarbiavimas, šiai sričiai neprieinamas finansavimas iš kitų tarptautinių finansavimo šaltinių.

Kalbant apie Civilinės saugos stiprinimą ir plėtrą, susiklosčiusi nepalanki geopolitinė situacija kelia būtiną poreikį investuoti į geresnę civilinę parengtį. Šios investicijos yra būtinos siekiant užtikrinti mūsų šalies ir gyventojų (tikslinės grupės masiškumas) saugumą bei atsparumą įvairioms grėsmėms. Tai būtų didelio poveikio didelei tikslinei grupei sukūrimo potencialas.

Abiejų siūlytinių sričių finansavimui būtų telkiami VB ištekliai. Šiuo atžvilgiu, Mechanizmai sudarytų sąlygas sumažinti VB išlaidas ir išlaikyti palankesnę Lietuvos fiskalinę padėtį.